

УДК 374.32+37.018.55

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Пришляк О.Ю.

У статті актуалізовано проблему формування інформаційної культури у майбутніх педагогів: розкрито суть дефініції „інформаційна культура майбутніх педагогів”, охарактеризовано компоненти, організаційно-педагогічні умови формування інформаційної культури у майбутніх педагогів, критерії та показники її сформованості.

Ключові слова: інформаційна культура майбутнього педагога, компоненти, організаційно-педагогічні умови формування інформаційної культури, критерії сформованості інформаційної культури.

Проблема підготовки висококваліфікованих педагогів, здатних ефективно вирішувати професійні завдання виховання, освіти і розвитку школярів у сучасних умовах, вимагає належного формування у них інформаційної культури.

Проблема формування інформаційної культури у майбутніх педагогів розглядається у працях таких учених, як В. Безпалько, Р. Вільямс, Б. Гершунський, Д. Джонассен, М. Жалдак, В. Зінченко, К. Колін, Ю. Машбиць, Ю. Рамський, М. Сараф та інші.

Професійна діяльність педагога в сучасних умовах є багатогранною за своїм змістом і технологією її реалізації. У сучасних умовах спостерігається постійне оновлення технологій навчально-виховної діяльності: це і створення змісту навчальних дисциплін, наявність інформаційно-аналітичної бази, яка дає змогу оновлювати і поповнювати знання, постійне оновлення

форм і методів роботи, оновлення та різноманітність навчально-методичного забезпечення та необхідність його застосування на практиці. З огляду на це, формування інформаційної культури майбутнього педагога набуває особливого значення.

У науковій літературі розроблено базові теоретичні й практичні положення щодо підходів до підготовки майбутніх педагогів, обґрунтовано форми і методи їх психолого-педагогічної підготовки до практичної діяльності з різними групами школярів.

На основі аналізу філософської та психолого-педагогічної літератури визначено, що інформаційна культура педагога – це складова загальної культури, яка передбачає вільне орієнтування в сучасному інформаційному середовищі, здатність сприймати та аналізувати нову інформацію а також готовність до застосування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у процесі реалізації професійної діяльності. Інформаційна культура педагога передбачає володіння ним знаннями і вміннями, що лежать в основі здійснення навчально-виховної діяльності, здійснення аналізу її результативності, прогнозування та моделювання технологій її вдосконалення, здійснення просвітницької діяльності серед батьків і громадськості з використанням сучасних інформаційних технологій. Виходячи з визначення інформаційної культури дослідники О.Кареліна, О.Повідайчик та інші розглядають її зміст як сукупність таких складових: загальноосвітньої, світоглядної та професійної.

Загальноосвітня складова характеризується як знання і вміння ефективного використання інформації, знання можливостей комп'ютерних інформаційних технологій та вміння їх використовувати, знання та розуміння основних напрямів застосування сучасних інформаційних комп'ютерних технологій у процесі здійснення професійної діяльності та реалізації перспектив їх розвитку. Світоглядна складова трактується як розуміння сутності інформації та інформаційних процесів, їх ролі в процесі пізнання навколишньої дійсності; здатність людини передбачати наслідки власних дій, вміння підкоряти свої інтереси тим нормам поведінки, які необхідно дотримуватися в інтересах суспільства. Професійна складова, зазвичай, трактується як розуміння цілей та напрямів застосування сучасних інформаційних комп'ютерних технологій в окремих установах і в усій системі соціального захисту населення; вміння та навички роботи з сучасних інформаційних комп'ютерних технологій, а також із програмним забезпеченням соціального призначення.

Структура інформаційної культури майбутнього педагога як складне інтегративне утворення трактується дослідниками через такі основні компоненти – мотиваційний, емоційно-вольовий, змістовий та операційно-дієвий. Ці компоненти визначають якості майбутнього педагога, які необхідні для успішного здійснення професійної діяльності із застосуванням новітніх технологій.

Теоретичний аналіз психологічної та соціально-педагогічної літератури свідчить, що на даний час не існує єдиних підходів щодо визначення шляхів формування інформаційної культури майбутніх фахівців. Переважна більшість дослідників дотримуються думки, що формування інформаційної культури в освітній системі доцільно забезпечувати через: спеціальну підготовку, основу якої складають дисципліни галузі інформатики; вивчення дисциплін циклу інформатики (фахових), а також інших дисциплін гуманітарного, соціально-економічного чи природничого блоку (загальних). Вивчення досвіду педагогічної освіти у вищих навчальних закладах України дає підстави для висновку, що, на жаль, у практиці їх діяльності домінують традиційні технології навчання, епізодичне використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у навчальному процесі, тобто формування інформаційної культури студентів, зазвичай, відбувається у процесі вивчення дисциплін інформатики. Інші форми формування інформаційної культури майбутніх педагогів у нашій країні поки що не набули широкого поширення, оскільки пов'язані з труднощами, подолання яких вимагає створення відповідного навчально-інформаційного середовища, забезпечення взаємозв'язку між загальноосвітніми і фаховими дисциплінами та інше.

З метою оцінки рівня сформованості інформаційної культури у майбутніх педагогів важливою є розробка діагностичного інструментарію для визначення рівнів сформованості інформаційної культури. Дослідники пропонують їх визначати за відповідними критеріями таких основних показників: *мотиваційного, емоційно-вольового, змістового та операційного компонентів.*

Так, критеріями *сформованості мотиваційного компонента* є: прагнення до реалізації власних можливостей, здібностей, особистих якостей; ступінь активності і самостійності розумової діяльності (при підготовці та виконанні лабораторних робіт, розв'язуванні задач тощо). Критеріями *сформованості емоційно-вольового компонента* є: енергійність, здатність до вольових зусиль, активність, емоційна стійкість, сформованість рефлексивної позиції. Критеріями *сформованості змістового компонента* є: розуміння передумов і наслідків процесу інформатизації суспільства, його значення для прискорення науково-технічного прогресу, гуманізації суспільства; розуміння проблем взаємодії "людина – ЕОМ", впливу інформатизації на особистість; уявлення про методологічні проблеми інформатики як фундаментальної наукової дисципліни; розуміння ролі інформатики в науковій картині світу. На думку дослідниці О. Повідайчик *критеріями операційного компонента* може слугувати рівень засвоєння таких знань: про інформацію та інформаційні процеси; основні принципи організації і функціонування апаратного і програмного забезпечення комп'ютера; процеси алгоритмізації з точки зору впорядкування роботи з інформацією; програмування як

засобу реалізації алгоритмів; про характер праці з використанням інформаційних технологій; основні принципи організації і функціонування глобальних і локальних комп'ютерних мереж, мультимедійних технологій як можливості представлення інформації користувачу в інтерактивному режимі; про основні напрями застосування обчислювальної техніки в суспільстві та перспективи розвитку інформатики і обчислювальної техніки; вмінь: працювати в операційній системі Windows; застосовувати універсальні прикладні програми; використовувати спеціальні прикладні програми різного призначення.

На підставі зазначених критеріїв можна з певною долею умовності виокремити такі рівні інформаційної культури майбутнього педагога: низький, середній, достатній і високий.

Низький рівень сформованості інформаційної культури майбутнього педагога характеризується слабо розвинутими ціннісними уявленнями стосовно майбутньої професійної діяльності із застосуванням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій, недостатнім розумінням сутності феномена інформації та інформаційних процесів, відсутністю належної світоглядної підготовки, нерозвинутими уміннями правильного та ефективного використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій. Майбутній педагог з недостатнім рівнем сформованості інформаційної культури поверхово усвідомлює необхідність власної праці над формуванням своєї інформаційної культури, не прагне до підвищення свого творчого потенціалу, у навчальній роботі він, зазвичай, не проявляє ініціативи, недостатньо самостійний, не впевнений у своїх силах.

Середній рівень сформованості інформаційної культури майбутнього педагога характеризується недостатньо розвинутими ціннісними уявленнями стосовно майбутньої професійної діяльності із застосуванням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій, неповним розумінням сутності феномена інформації та інформаційних процесів, наявністю певної світоглядної підготовки, частковими уміннями правильного та ефективного використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій. Майбутній педагог в основному усвідомлює необхідність роботи з формування інформаційної культури, не завжди прагне до підвищення свого творчого потенціалу, у навчальній роботі наполегливий, самостійний, ініціативний лише за певних умов, недостатньо впевнений у своїх силах.

Достатній рівень сформованості інформаційної культури майбутнього педагога характеризується достатньо розвинутими ціннісними уявленнями стосовно майбутньої професійної діяльності із застосуванням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій, достатнім розумінням сутності феномена інформації та інформаційних процесів, наявністю достатньої світоглядної підготовки, достатніми уміннями правильного та ефективного використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій. Майбутній педагог усвідомлює необхідність роботи з формування інформаційної культури, прагне до підвищення свого творчого потенціалу, у навчальній роботі наполегливий, самостійний, ініціативний.

Високий рівень сформованості інформаційної культури майбутнього педагога характеризується добре розвинутими ціннісними уявленнями стосовно майбутньої професійної діяльності із застосуванням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій, глибоким розумінням суті феномена інформації та інформаційних процесів, наявністю високої світоглядної підготовки, уміннями правильного та ефективного використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій. Майбутній педагог глибоко усвідомлює необхідність роботи з формування інформаційної культури, прагне до підвищення свого творчого потенціалу, у навчальній роботі проявляє наполегливість, самостійність, ініціативність, впевнений у своїх силах.

З метою формування належного рівня інформаційної культури у майбутніх педагогів під час їх професійної підготовки у вищому навчальному закладі важливо обґрунтувати на теоретичному рівні систему її формування, складовими якої можуть і мають стати: цілепокладання, орієнтоване на досягнення високого

рівня сформованості інформаційної культури майбутніх фахівців; забезпечення його змістовим і технологічним компонентами професійної підготовки.

Ефективність системи формування інформаційної культури майбутнього педагога у значній мірі зумовлюється тим, наскільки процес професійної підготовки базується на закономірностях і принципах професійної підготовки. Досвід роботи автора у вищому навчальному закладі дає підстави для висловлення припущення, що використання таких інноваційних технологій у процесі професійної підготовки як метод проектів, комп'ютерного моделювання, використання інформаційних ресурсів сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів щодо застосування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій в майбутній

професійній діяльності і сприяють оволодінню необхідних знань, умінь і навичок.

Аналіз наукових матеріалів, документальних джерел, вивчення досвіду вищої педагогічної освіти дають підстави для висновку, що формуванню інформаційної культури майбутніх педагогів сприяють такі організаційно-педагогічні умови: створення інформаційного середовища; інформаційне насичення змістового і технологічного компонента професійно спрямованих дисциплін; розробки та використання інформаційних програм у процесі викладання професійно спрямованих дисциплін та різних видів практики; забезпечення взаємозв'язку між процесом професійної підготовки майбутніх педагогів та процесом їх професійної діяльності.

Література

1. Коломієць А.М. Інформаційна культура як системоутворюючий чинник професійної культури вчителя / Алла Миколаївна Коломієць // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: Зб. наук. пр. – Вип. 9. – Київ–Вінниця: ДОВ "Вінниця", 2006. – С.402-409
2. Коломієць А.М. Інформаційна діяльність студента як чинник і показник розвитку інформаційної культури майбутнього вчителя / Алла Миколаївна Коломієць // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім.М.Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. – Вінниця, 2007. – № 19. – С.155-161
3. Гуревич Р.С. Нові інформаційні технології в підготовці сучасного фахівця / Р.С.Гуревич, А.М.Коломієць, Д.І.Коломієць // Кримські педагогічні читання, Харків., 2001. – С.149-153
4. Повідайчик О.С. Формування інформаційної культури майбутнього соціального працівника в процесі професійної підготовки: дисертація на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Оксана Степанівна Повідайчик. – Тернопіль, 2007. – 265 с.

Пришляк О.Ю.

Формирование информационной культуры будущих педагогов

В статье актуализировано проблему формирования информационной культуры у будущих педагогов: раскрыто сущность дефиниций „информационная культура будущих педагогов”, охарактеризовано компоненты, организационно-педагогические условия формирования информационной культуры будущих педагогов, критерии и показатели ее формирования.

Ключевые слова: информационная культура будущего педагога, компоненты, организационно-педагогические условия формирования информационной культуры, критерии и показатели формирования.

Pryshlyak O.Y.

Formation of prospective teachers' information culture

The study highlights the importance of forming prospective teachers' information culture: the author reveals the definition "prospective teachers' information culture", describes the components, organizational and pedagogical conditions underlying the formation of prospective teachers' information culture, the criteria and indicators of its completeness.

Key words: information culture of prospective teachers, components, organizational and pedagogical conditions underlying the formation of prospective teachers' information culture, the criteria and indicators of its completeness.